

DOI No: <http://dx.doi.org/10.14225/Joh1369>

Geliş Tarihi: 19.08.2018

Kabul Tarihi: 31.08.2018

MEMLÛK KUMANDANI EMÎR YEŞBEK İLE DULKADİR BEY'İ ŞEHSUVAR ARASINDAKİ MÜCADELE VE ŞEHSUVAR'IN İDAMI

Mehmet ŞEKER¹

Özet

Osmanlı hükümdarı Fatih Sultan Mehmet'in yardımıyla Dulkadir Beyliği tahtını elde eden Şehsuvar, Memlûkler için büyük tehlike arz etmekteydi. Çünkü Çukurova bölgesinde iyice güçlenen Dulkadirliiler ardından Ramazanoğullarına ait bütün toprakları ele geçirip daha da güneye inmek suretiyle Memlûklerin kuzey sınırlarındaki hâkimiyetlerini tehlikeye atmıştı. Bu nedenle Memlûk sultanı Kayıtbay, Şehsuvar üzerine bazı seferler düzenletmiş ancak bir netice elde edememiş ve hatta Dulkadirliilerin ilerleyişini de durduramamıştı. Bu meseleyi kesin olarak çözmeye kararlılığında olan Kayıtbay, 1471 yılında Kahire'den Emîr Yeşbek ed-Devâdâr komutasındaki bir orduyu Dulkadirliiler üzerine yolladı. Şehsuvar üzerine yapılan son seferi sevk ve idare eden Emîr Yeşbek, Antep şehrini almış ve ardından Çukurova bölgesinde Memlûk hâkimiyetini tekrar tesis etmiştir. Emîr Yeşbek bu sefer neticesinde Şehsuvar'ı esir almış, onun yerine kardeşi Şahbudak Bey'i ikinci kez Dulkadirli tahtına oturtmuş ve Memlûklerin kuzey sınırlarındaki hâkimiyetini yeniden tesis etmiştir. Daha sonra Emîr Yeşbek, Şehsuvar'ı beraberinde Kahire'ye götürmüştür. Şehsuvar, Memlûk sultanının emriyle Kahire'de idam edilmiştir. Bu makalede Memlûklerin büyük emirlerinden Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar arasındaki mücadele ele alınmış ve Memlûklerin, Dulkadir Bey'i Şehsuvar tehlikesini nasıl bertaraf ettikleri üzerinde durulmuştur. Bu makalede daha önce üzerinde pek durulmamış olan Emîr Yeşbek'in Şehsuvar'a yazmış olduğu mektubun Türkçe tercümesi ve Emîr Yeşbek tarafından elçi olarak gönderilen Kazasker İbn Ecâ ile Şehsuvar arasında cereyan eden barış görüşmelerine dair detaylı diyalogların Türkçe tercümesi bulunmaktadır. Ayrıca Şehsuvar'ın Kahire'ye getirildiğinde nasıl karşılandığı ve idamı üzerinde durulmuştur.

¹ Dr. Düzce Üniversitesi, Tarih Bölümü

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

Anahtar Kelimeler: Emîr Yeşbek, Şehsuvar, Memlûk Devleti, Dulkadir Beyliği, Kahire, Çukurova

The Struggle Between Mamluk Commander Yeşbek And Dulkadir Principal Şehsuvar And Şehsuvar's Execution

Abstract

Şehsuvar who obtained the Dulkadir Emirate's throne with the help of the Ottoman Sultan Fatih Sultan Mehmet presented great danger for the Mamluks, because the Dulkadirs who became stronger in the Çukurova region then took all the lands belonging to the Ramazanoğulları and went further south risked their dominance on the northern borders of the Mamluks. For this reason, the Mamluk sultan Kayıtbay arranged some military expeditions on the Şehsuvar but could not obtain a result and could not stop the progress of the Dulkadirs. Having been determined to solve this matter precisely, in 1471, Kayıtbay sent an army under the command of Emîr Yeşbek ed-Devâdâr from Cairo on the Dulkadirs. Emîr Yeşbek who directed the last military expedition on Şehsuvar took the city of Antep and then reestablished the Mamluk domination in the Çukurova region. Emîr Yeşbek took Şehsuvar as prisoner this time and replaced his brother Şahbudak Bey for the second time to the throne of Dulkadir and reestablished his dominance on the northern borders of the Mamluks. Later, Emir Yeşbek took Şehsuvar with him to Cairo. The Şehsuvar was executed in Cairo on the order of the Mamlûks' Sultan. In this article, the struggle between Emir Yeşbek and Dulkadir Principal Şehsuvar, one of the great Emîrs of the Mamluks, was dealt with, and how the Mamluks removed the danger of Dulkadir Principal Şehsuvar. In this article, there is a Turkish translation of the letter written by Emîr Yeşbek, which has not been studied in detail before, and a detailed translation of the dialogues between Kazasker İbn Eca sent by Yeşbek as an envoy and Şehsuvar. It is also discussed how he was welcomed and executed when Şehsuvar was brought to Cairo.

Key words: Emîr Yeşbek, Şehsuvar, Mamluk State, Dulkadir Principality, Cairo, Çukurova

1.Giriş

Memlûklerin kuzey sınırında yer alan ve Maraş ile Elbistan civarında kurulan Dulkadiroğulları, oldukça fazla Türkmen nüfusuna sahip büyük bir beyliktir. Kuzey Suriye'nin hâkimiyetinin bekası açısından son derece kritik bir bölgede bulunan Dulkadiroğulları, Memlûk-Osmanlı mücadelesinin ortasında bulunmaktaydı. Bu sebeple her iki devlette Dulkadiroğullarını kendilerine tabi bir beylik yapmak için uğraşmıştır. Dulkadiroğulları, uzun yıllar Memlûklere tabi bir beylik olmak zorunda kalmışsa da fırsat buldukça onlara karşı isyan ederek müstakil bir beylik olarak hareket etmişlerdir. Bunun yanı sıra bazen de Osmanlıların yardımını almak suretiyle onların himayesine girerek, Memlûklere karşı isyan edip bölgede hâkimiyet tesis etme gayesi gütmüşlerdir.

Dulkadiroğullarının yanı sıra bölgede Ramazanoğulları Beyliği de bulunmaktaydı. Bu iki beylikten Ramazanoğulları; Üçok Türkmenlerinin Yüreğir boyundan, Dulkadiroğulları ise Bozok Türkmenlerindendi.² Yüreğir Türkmenleri, Çukurova'nın fethinde büyük rol oynamışlar ve fethin ardından toprağa bağlı yaşam sürmeye başlamışlardır.³ Dulkadirli Türkmenleri ise genel olarak Maraş ve Elbistan havalisinde yaşamaktaydılar. Kendilerine bağlı bir kısım oymaklar göçebe hayatı yaşamakta olup kışları Çukurova, Amik ovası ve Halep civarına giderlerdi. Dulkadirli Türkmenleri oldukça kalabalık nüfusa sahiptiler.⁴ İlerleyen dönemdeyse Dulkadirli Türkmenlerinin birçoğunun yerleşik hayata geçtiği anlaşılmaktadır.⁵

Adana, Kozan (Sis), Ayas (Yumurtalık), Payas ve Tarsus civarında kurulan Ramazanoğulları da aynı şekilde Dulkadiroğulları Beyliği gibi Osmanlı Devleti ile Memlûkler arasında stratejik bir coğrafyada bulunmaktaydı. Bu sebeple her iki beylik de, uzun yıllar bu iki devlet arasında mühim rol oynamıştır.⁶ Ramazanoğulları, Memlûklere

² İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Ankara 1969, s. 169, 176; M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Anadolu'da Türk Tarihi ve Kültürü-Konferanslar*, Trabzon 1967, s. 17; Faruk Sümer, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilâtı-Destanları*, Ankara 1967, s. 164; a. mlf. "Ramazanoğulları", *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 2007, C. XXXIV, s. 442; Salim Koca, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Ankara 2015, s. 248, 271.

³ Sümer, *age.*, s. 175.

⁴ Sümer, *age.*, s. 174-175.

⁵ İbrahim Solak, "XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 12 (2002), s. 109-154.

⁶ M. C. Şehabeddin Tekindağ, "II. Beyazid Devrinde Çukur-Ova'da Nüfuz Mücadelesi-İlk Osmanlı Memlûklu Savaşları (1485-1491)" *Belleten*, 1967, C. XXXI, S. 123, s.345-350; a.mlf., *Anadolu'da Türk Tarihi ve Kültürü*, s. 17-18.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

tabi olarak Adana ve Misis civarında bağımsız bir şekilde hüküm sürmüşlerdi. Çünkü Memlûkler, Ramazanoğulları'nın hüküm sürdüğü yerlerde onların idarelerine ve elde ettikleri gelirlere karışmamıştı.⁷ Bunun neticesinde Ramazanoğullarının, Memlûklerin safında yer almış oldukları görülmektedir.

Memlûkler ile Osmanlı Devleti arasında baş gösteren kriz, Memlûk sultanı Hoşkadem'in saltanatı döneminde meydana geldi (1461-1467).⁸ Ancak iki devlet arasındaki ilişki Sultan Seyfeddin İnal döneminde de kötü olup iyi gitmemekteydi.⁹ Zaten bu iki devlet arasındaki ilişkiler Dulkadir Beyliği sebebiyle iyi gitmemekteydi. Bu sebeple Memlûkler ile Osmanlılar arasındaki siyasi mücadele kendini iyice gösterdi.¹⁰ Hoşkadem'in saltanatı döneminde iyi olmayan bu ilişkiler yine bu dönemde giderek daha da bozuldu.

Bunun yanı sıra Memlûklerin, Osmanlı Devleti'nin Karamanoğulları üzerinde tesis etmiş olduğu hâkimiyetini kabul etmemesi hadisesi de iki devlet arasındaki ilişkileri olumsuz etkilemişti. Ayrıca Sultan Hoşkadem'in Fatih'in gönderdiği elçilere hoş davranmaması da ilişkileri oldukça sarsmıştı.¹¹ Aslında Memlûk-Osmanlı münasebetleri önceleri iyi şekilde devam ederken sonraları Osmanlıların gittikçe büyük bir güç haline gelmesi sebebiyle bozulmuş ve iki devlet Ortadoğu'da mücadeleye girişmiştir.¹²

Memlûk-Osmanlı ilişkilerini olumsuz yönde etkileyen bir diğer hadise de Memlûklerin Şahbudak Bey'i tahta çıkarmak istemelerine karşın Osmanlıların ise Şehsuvar Bey'i destekleyerek onu tahta çıkarmak istemeleriydi. Kısa bir süre sonra

⁷ Sümer, agm., s. 445.

⁸ Fatma Akkuş Yiğit, *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 2011 (Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üni.), Ankara, s. 185.

⁹ İsmail Yiğit, "Memlûkler", *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 2004, Ankara, C. 29, s. 90-97.

¹⁰ Refet Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, 1989, Ankara, s. 63-64; a.mlf., "Dulkadiroğulları" *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 1994, İstanbul, C. IX, s. 553-557; Feridun M. Emecen, "Fâtih Sultan Mehmet ve Etrafındaki Dünya: Osmanlı Devleti'nin Doğu Komşuları", *Osmanlı Araştırmaları XXXIII, Prof. Dr. Muammer Kemal Özerin Hatıra Sayısı-I*, 2009, İstanbul, s. 74-75; Ayşe Güler, *Memlûk-Dulkadiroğulları Münâsebetleri (1337-1517)*, 2014 (Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üni), Ankara, s. 118.

¹¹ Güler, *age.*, s. 118.

¹² Cüneyt Kanat, "Memlûk Kaynaklarındaki Osmanlı İmajının Değişim Süreci", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXI, S. 1, Temmuz 2006, s. 123-134.

Mehmet Şeker

Şehsuvar, rakibi olan kardeşi Şahbudak'ı mağlup etti.¹³ Böylece Şehsuvar, Osmanlı Devleti'nden aldığı yardımla Dulkadirli tahtını ele geçirmiş oldu.¹⁴

Osmanlılardan yardım alarak Dulkadiroğullarının başına geçen Şehsuvar, bölgede hâkimiyetini oldukça genişletmiştir. Bu sebeple Memlûk Devleti adına büyük bir tehlike olarak görülmeye başlanmıştır. Çünkü oldukça hareketli ve hırslı bir Türkmen beyi olan Şehsuvar, beyliğin sınırlarını genişleterek devlet olma yolunda her geçen gün adım adım ilerlemekteydi. Bu durumsa özellikle Memlûkler açısından ileride telafisi mümkün olmayacak olaylara sebebiyet verebilirdi. Çünkü Memlûk Devleti'nin kuzey sınırlarında yeni bir devletin teşekkülü, hızla doğuya doğru ilerleyen Osmanlıların Suriye istikametinde ilerleyişlerini hızlandıracaktı. Bu durumsa Şam diyarından sonra Mısır'ın tehlikeye gireceği anlamına gelmekteydi. O halde Memlûkler, kendilerine isyan eden ve Osmanlıların safında yer alan Şehsuvar Bey'i biran önce cezalandırarak Dulkadiroğullarını tekrar itaat altına almak niyetindeydiler.

Neticede Sultan Kayıtbay büyük bir ordu hazırlayarak; Şehsuvar'ın ve ona tabi Türkmenlerin, Memlûkler için oluşturmuş olduğu tehlikeyi kesin olarak ortadan kaldırması için onların üzerine göndermiştir. Dulkadir Beyi Şehsuvar'a karşı yapılan bu son seferi sevk ve idare eden şahıs ise Memlûklerin meşhur komutanı Emîr Yeşbek ed-Devâdâr'dır.

2. Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ed-Devâdâr

Emîr Yeşbek; Memlûk Devleti'nde emîr-i silah, vezirlik, üstâdarlık ve devâdarlık gibi önemli görevleri üstlenmiş bir emîrdir.¹⁵ Şam diyârının tamamının yönetimi Emîr Yeşbek'in uhdesinde bulunmaktaydı. Çünkü Sultan Kayıtbay bu bölgelerde bulunan bütün görevlileri tayin etme ve görevden alma yetkisini Emîr Yeşbek'e vermişti. Bu durumsa Emîr Yeşbek'in devlet kademesinde kendisine yetki ve sorumluluk verilen büyük emîrlerden birisi olduğunu açıkça göstermektedir.¹⁶

Emîr Yeşbek'in devlet kademesinde elde ettiği konum hususunda hem Emîr Yeşbek'in yakın dostu hem de onunla birlikte Şehsuvar'a karşı düzenlenen son sefere katılmış bürokrat, tarihçi ve seyyah kimlikli İbn Ecâ, "İslâm Devleti içerisinde emîrlerden

¹³ Yinanç, *age.*, s. 62-63; a.mlf., *agm.*, s. 553-557; Fatma Akkuş Yiğit, *age.*, s. 185.

¹⁴ Yinanç, *age.*, s. 63; a.mlf., *agm.*, s. 553-557.

¹⁵ Asri Çubukçu, "Devâtdâr", *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 1994, İstanbul, C. IX, s.221-222.

¹⁶ İbn Ecâ, Muhammed b. Mahmud et-Türkî, *Kitâb Mecmû'a fî et-Tevârih, Kitâb fî Târih Yeşbek ez-Zâhiri*, Topkapı Sarayı Müzesi, III. Ahmed Kütüphanesi, nr. 3057, v. 1b; İbn İyâs, Muhammed b. Ahmed, *Bedâ'i' ez-Zuhûr fî Vekâi' ed-Duhûr*, 1960, Kahire, s. 428.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

hiçbir kimse için bu durumun gerçekleştiğini bilmiyorum.” demek ve “Özellikle de Türklerin Devleti (Memlûkler) içerisinde olan ve orada ikâmet eden bir kimse için böyle bir şeyin gerçekleştiğini bilmiyorum.” demektedir. Ayrıca İbn Ecâ, devlet erkânı ve emîrlerinin onun hizmeti için gelip gittiğini ve Emîr Yeşbek'in hizmeti hususunda hiçbir zaman kusur etmediklerini belirtmektedir. İbn Ecâ, Emîr Yeşbek'in misli görülmemiş bir büyüklük içerisinde bulunduğunu açıkça tasvir etmektedir.¹⁷

Emîr Yeşbek'in sultanın nezdinde ki önemine dair olarak İbn Ecâ, Sultan el-Melik el-Eşref Kayıtbay'ın iki defa Emîr Yeşbek'i ziyarete geldiğini zikretmektedir. İbn Ecâ, Kayıtbay'ın Emîr Yeşbek'in yanına ilk gelişinde kuşluk vaktinden öğlen vakti yakınına kadar kaldığını, ikinci defa geldiğinde ise Emîr Yeşbek'in çadırında sabah erkenden ikindiye kadar kaldığını söylemektedir. Bunun yanı sıra sultanın Emîr Yeşbek'e iki defa beraberinde tatlı ve meyve ile birlikte kıymetli bir sofrta kurdurduğunu belirtmekte ve sultanın ona ne istersen al dediğini belirtmektedir. Buna karşın Emîr Yeşbek'in ise sultanın hiçbir şey kabul etmediğini ifade etmekte ve Emîr Yeşbek'in bu meziyetleri dolayısıyla onun hakkında “bu kâmil onura bak” dediğini nakletmektedir.¹⁸ Sultan Kayıtbay'ın uzun süre bir kumandanıyla beraber olup sefere dair detaylı şekilde görüş alışverişinde bulunduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra sultanın, hem başarılı bir kumandanı için hem de kritik bir seferin başarılı olması için gerekli olan tedbirleri almak hususunda çok hassas davrandığı anlaşılmakta.

Dulkadir beyi Şehsuvar'a karşı kesin bir başarı elde etmek isteyen Sultan Kayıtbay, Emîr Yeşbek ve diğer bazı ileri gelen emîrleri görevlendirerek yeni bir sefer için ordu hazırlamaya başlamıştır.¹⁹ Netice itibarıyla Dulkadiroğulları üzerine gönderilen Emîr Yeşbek idaresindeki Memlûk ordusu, Şehsuvar ile yapılan bu zorlu mücadelede kazanan taraf olacaktır.

Devlet hayatında önemli görevlere ve başarılarla imza atan Emîr Yeşbek, Akkoyunlu hükümdarı Yakup Bey tarafından 885 (1480/1481) senesinde öldürülmüştür. Bu elim vaka üzerine meşhur kumandanlarını kaybeden Memlûkler hayal kırıklığına uğramışlar ve bunun yanı sıra bir hayli tedirgin olmuşlardır.²⁰

¹⁷ İbn Ecâ, *age.*, v. 2a.

¹⁸ İbn Ecâ, *age.*, v. 2a.

¹⁹ İbn İyâs, *age.*, s. 424-425.

²⁰ Uzunçarşılı, *age.*, s. 195.

3. Dulkadir Bey'i Şehsuvar

Geçmişten bu yana Dulkadiroğulları beylerinin, büyük bir Türkmen beyliği olarak bulundukları bölgede hâkimiyet tesis etme niyetinde oldukları anlaşılmaktadır.²¹ Bu amaç uğruna en fazla çaba sarf eden Dulkadir beylerinden birisi de hiç kuşkusuz Şehsuvar Bey'dir. Şehsuvar bir taraftan Memlûk ordularını mağlup etmiş diğer taraftan Çukurova'da Memlûk Devletine yardım eden Ramazanoğullarını yenerek Dulkadir Beyliği'ni bölgede oldukça etkili bir konuma getirmeyi başarmıştır.

Bir kısım önemli başarılarına rağmen Şehsuvar, Memlûklerin meşhur kumandanı Emîr Yeşbek'e yenilmiş ve ardından esir edilip sonrasında Kahire'de idam edilmiştir. Kırk yaşlarında idam edilen Şehsuvar; sureten güzel, yakışıklı, hafif kırmızıya çalan beyaz tenli, ela gözlü, siyah sakallı, orta boylu ve gösterişli vücuda sahip bir kimseydi.²²

4. Şehsuvar'ın Hâkimiyetini Genişletmesi

Şehsuvar Bey, Memlûklere karşı bir takım başarılar kazanarak Birecik, Besni, Rumkale ve Gerger gibi Memlûk Devleti'ne ait bazı sınır şehirlerini Dulkadir Beyliği topraklarına katmıştır. Bu durum Memlûk Sultanı Hoşkadem'i oldukça rahatsız etmiştir.²³

Şehsuvar ilk olarak Hoşkadem'in Berdi Bey komutasında göndermiş olduğu Memlûk ordusunu 1467 yılının sonbaharında yenmiştir. Ardından 1468 yılında Kayıtbay'ın göndermiş olduğu Emîr Kulaksız komutasındaki büyük bir Memlûk ordusunu da yenmiş olan Şehsuvar sonrasında Darende'yi ele geçirmiştir. Bu iki

²¹ Remzi Kılıç, "XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Dulkadiroğulları Devleti Üzerinde Osmanlı-Memlûklu Rekabeti", *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, 2011, Kahramanmaraş, C. III, s. 229-242.

²² İbn İyâs, *age.*, s. 439; Yinanç, *age.*, s. 76. Ayrıca Refet Yinanç, İbn İyâs'tan naklen Şehsuvar'ın pembeye kaçan beyaz tenli ve mavi gözlü birisi olduğunu ifade etmektedir. Ancak İbn İyâs'ın *Bedâ'i' ez-Zuhûr* adlı eserinin çalışmamızda kullanmış olduğumuz neşrinde metinde ifade ettiğimiz üzere, Şehsuvar'ın kırmızıya çalan beyaz tenli ve ela gözlü bir kimse olduğu ifade edilmektedir. Bkz. İbn İyâs, *age.*, s. 439; Yinanç, *age.*, s. 76.

²³ Yinanç, *age.*, s. 64-65; a.mlf., *agm.*, s. 553-557.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

galibiyetin ardından Kayıtbay'ın gönderdiği Atabey Özbek komutasındaki Memlûk ordusunu da yenmiştir. Artık “el-Melik el-Muzaffer” unvanını alan Şehsuvar daha sonra Çukurova'da Ramazanoğullarını da yenmiştir.²⁴ Ramazanoğulları zahiren Memlûklere tabi olsa da Çukurova'da bağımsız olarak hareket eden bir beylikti.²⁵ Fakat bu beyliğin topraklarının büyük çoğunluğu Şehsuvar döneminde Dulkadir Beyliği'nin eline geçmişti. Böylece Dulkadir Beyliği bölgede oldukça güçlü ve etkin bir konuma yükselmiştir.

Şehsuvar Beyin bu kadar etkili ve başarılı olacağını ilk başlarda Memlûkler'in tahmin edemedikleri görülmektedir. Örneğin Darende'nin Şehsuvar tarafından muhasara edilmesinde Memlûk devlet adamlarının Şehsuvar'ı küçümsedikleri anlaşılmaktadır. Şöyle ki Darende'nin muhasarası Sultan Kayıtbay'a çok ağır gelmiş ve Kayıtbay bizatihi Şehsuvar ile savaşmak niyetinde olduğunu belirtmişti. Buna karşın devlet ileri gelenleri ise sultana “Şehsuvar da kim oluyor ki sultan onunla savaşacak? Sultan ancak kendisi gibi bir sultanla savaşmalıdır.” şeklinde görüş beyan etmişlerdi.²⁶ Ancak cereyan eden hadiseler Memlûklerin aleyhinde olmuştur.

Memlûk devlet ileri gelenleri kendisini küçümsese de Şehsuvar, Darende'yi ve kalesini Memlûk sultanının nâibi olan İbn Balabân'ın elinden almayı başarmıştı. Ayrıca Darende'nin alınmasında şehir halkı da Şehsuvar'a yardım etmişti. Darende'nin Dulkadiroğullarının hâkimiyetine geçmesi ise gerek Sultan Kayıtbay'a gerekse Memlûk halkına çok ağır gelmişti.²⁷

Dulkadiroğullarının gittikçe güçlenmesi karşısında Memlûkler, kesin olarak Şehsuvar Bey'i mağlup ederek Dulkadiroğullarını itaat altına almak istemekteydiler. Çünkü bir taraftan Memlûklere bağlı bulunan Dulkadir Beyliği üç kez Memlûk ordusunu yenmiş ve devletin itibarını zedelemiş diğer taraftan gittikçe büyüyen Osmanlı Devleti,

²⁴ J.H. Mordtmann, Mükrimin Halil Yinanç, “Dulkadırlılar” *İslâm Ansiklopedisi (MEB)*, İstanbul, C. III, s. 660-661.

²⁵ P. M. Holt, “Memlûk Sultanlığında Devlet Yapısı” (Çev. Samira Kortantamer), *Belleten*, LII/202 (1988), s. 242.

²⁶ Hatîb el-Cevherî, Nureddin Ali b. Davud b. İbrahim es-Sayrafi, *İnbâü'l-Hesr bi-Ebnâi'l-Asr* (nşr. Hasan Habeşi), 1970, Kahire, s. 18.

²⁷ Hatîb el-Cevherî, *age.*, s. 44.

Mehmet Şeker

Memlûklere karşı Dulkadiroğulları safında yer almıştı.²⁸ Dolayısıyla Memlûkler, Şehsuvar Bey'i biran önce bertaraf etmek istemektedirler.

Bu sırada Şehsuvar, Sultan Kayıtbay'a bir elçi göndererek sulh yapmak istediğini beyan etmiştir. Şehsuvar'ın bu teklifi Sultan Kayıtbay tarafından reddedilmiştir (1468).²⁹ Şehsuvar'ın Memlûklere karşı art arda kazanmış olduğu başarılarını siyaseten onaylatmak niyetinde olduğu görülmektedir. Ancak Memlûk sultanının geri adım atmamaya Şehsuvar'ı kesin olarak yenme niyetinde olduğu anlaşılmaktadır.

Sultan Kayıtbay büyük harcamalar yaparak oluşturduğu ordunun başına Atabey Özbek'i tayin etti. Sultan, bazı emirleri ve pek çok memlûku da Atabey Özbek'in emrine verdi. Sultan Kayıtbay, Şehsuvar üzerine sevk etmiş olduğu bu sefere çok önem vermektedir. Bu maksatla ordu komutanıyla geceleri gizlice görüşmekteydi. Nihayet Memlûk ordusu Şubat 1469'da Kahire'den hareket etti.³⁰

Meydana gelen hadiselerin Sultan Kayıtbay'ın istediği gibi olmadığı görülmektedir. Çünkü Halep'ten hareket eden Memlûk ordusu, Şehsuvar üzerine yönelmiş ve Şehsuvar'a karşı bazı kazanımlar elde etse de nihayetinde yenilmişti (Haziran 1469). Ayrıca Memlûk ordusunda bulunan birçok emîr ve asker de Şehsuvar ve askerleri tarafından öldürülmüştü. Neticede Memlûkler, Şehsuvar'a karşı ikinci kez yenilmişlerdi.³¹

Şehsuvar'ın kardeşi Yahya ve beraberindeki Dulkadirli askerleri Malatya'ya doğru yöneldi. Buna karşın Memlûklerin Malatya Valisi Korkmaz es-Sağır ise Yahya ve beraberindeki kuvvetlerin yaklaşması üzerine geri çekilir gibi yaparak pusu kurdu. Dulkadirli kuvvetleri şehri kuşatınca Memlûklerin safında bulunan Ramazanoğulları beyi ve adamları ani bir baskın yaparak beş yüzden fazla Dulkadirli Türkmeni öldürdü (Ağustos 1469). Şehsuvar'ın kardeşi Yahya, pek çok akrabası ve birçok emîri tutuklanarak Halep'e gönderildi.³²

²⁸ Fatih Yahya Ayaz, "Memlûk Tarihçilerine Göre Dulkadiroğlu Şahsuvar Bey İsyanı", *Belleten*, C. LXXVII, S: 279, Ağustos 2013, s. 435.

²⁹ Hatîb el-Cevherî, *age.*, s. 47.

³⁰ Hatîb el-Cevherî, *age.*, s. 26, 53-58.

³¹ Hatîb el-Cevherî, *age.*, s. 77-79.

³² İbn İyâs, *age.*, s. 414; Hatîb el-Cevherî, *age.*, s. 135; Yinanç, *age.*, s. 69.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

Bu esnada Ramazanoğulları, Kozan'ı Şehsuvar'ın elinden geri aldılar (Ekim 1469). Bu hadise sebebiyle Sultan Kayıtbay çok sevinmiş ve Ramazanoğulları beyine değerli bir hil'at göndermişti.³³

Şehsuvar tekrar diplomatik temaslara yönelerek Sultan Kayıtbay'a elçi göndermiştir. Şehsuvar hem devletinin tanınmasını istemekte hem de Memlûklerin almak istedikleri Antep'e karşılık Halep'te Dulkadiroğullarına ait bir garnizonun bulunmasını talep etmekteydi. Ancak Şehsuvar'ın elçisi Kahire'de iyi karşılanmamış ve getirmiş olduğu tekliflerde reddedilmiştir.³⁴

Barış görüşmelerinden bir sonuç elde edilemeyince Şehsuvar, Memlûklere tabi Ramazanoğullarının üzerine yürüyerek Ayas, Adana, Tarsus ve Kozan'ı tekrar ele geçirmiştir (Haziran 1470). Netice itibarıyla neredeyse bütün Ramazanoğulları toprakları Şehsuvar'ın eline geçmiştir. Bundan sonra Şehsuvar yönünü güneye yani Halep'e doğru çevirmiştir.³⁵ Bu zaman zarfında Dulkadir Beyliği'nin oldukça güçlü ve etkili bir konuma gelmiş olduğu görülmektedir.

Kozan, Ayas ve diğer bazı yerlerin Şehsuvar'ın eline geçmesinden dolayı Sultan Kayıtbay çok rahatsız olmuştur. Bunun üzerine sultan, Şehsuvar'a karşı bazı tedbirler almıştır. Hatta Sultan Kayıtbay, Şehsuvar'ın Halep'e saldırmasından endişelenerek oraya Mısır'dan takviye bir birlik sevk etmiştir.³⁶

Bu sırada Dulkadiroğullarının, Memlûklere karşı göstermiş olduğu başarılarından yararlanmak isteyen Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın da Halep bölgesini almak isteyerek Memlûklere karşı düşmanca tavırlar takınmaya başladığı görülmektedir. Bu durum Memlûkleri iyice tedirgin etmişti.³⁷ Artık Memlûkler için bölgede tekrar otoritelerini sağlamaktan başka çıkar yolunun kalmadığı anlaşılmaktadır.

5. Emîr Yeşbek Komutasındaki Memlûk Ordusunun Kahire'den Hareket Etmesi

³³ İbn İyâs, *age.*, s. 416.

³⁴ İbn İyâs, *age.*, s. 418; Hatîb el-Cevherî, *age.*, 47; Yinanç, *age.*, s. 69.

³⁵ İbn İyâs, *age.*, s. 422; Yinanç, *age.*, s. 69.

³⁶ İbn İyâs, *age.*, s. 422; Hatîb el-Cevherî, *age.*, s. 192, 199-200, 239; Yinanç, *age.*, s. 69.

³⁷ İbn İyâs, *age.*, s. 424; Yinanç, *age.*, s. 70.

Mehmet Şeker

Dulkadir Beyi Şehsuvar'ın Çukurova'daki Ramazanoğulları topraklarına hâkim olması neticesinde oldukça endişeye kapılan Sultan Kayıtbay, Memlûk kumandanı Emîr Yeşbek komutasındaki yeni bir orduyu Dulkadiroğulları üzerine sevk etmiştir.³⁸

Emîr Yeşbek 10 Şevval 875 (1 Nisan 1471) tarihinde Pazartesi günü ordusuyla Kahire'den hareket etmiştir. Ardından Emîr Yeşbek ve ordusu Reydâniyye'ye gitmiştir.³⁹

Mayıs 1471'de Halep'e varan Emîr Yeşbek'in ordusunda Dulkadir beylerinden Şahbudak'ta bulunmaktaydı. Halep'te Emîr Yeşbek'in ordusuna Ramazanoğulları Türkmenleri ile diğer bazı Türkmenlerde katılmıştır. Böylece Memlûk ordusu iyice güçlenmiş oldu.⁴⁰

Bu sırada Dulkadiroğulları'ndan Pehlivanlı aşireti reisi Serim İbrahim, Besni ile Malatya arasında bir Memlûk kervanına saldırıp ardından kervanın mallarına el koymuştur. Bu olayın ardından Memlûklerin Malatya Valisi Korkmaz, Dulkadirli Serim İbrahim'in peşine düşmüş ve Sakal Tutan'da⁴¹ ona yetişmiştir. Burada yapılan çarpışmada Korkmaz'ın atına ok isabet etmiş ve Korkmaz attan düşerek ölmüştür (Mayıs 1471).⁴²

6. Emîr Yeşbek'in Halep'ten Yola Çıkması ve Antep Kalesini Ele Geçirmesi

³⁸ Yinanç, *agm.*, s. 553-557.

³⁹ İbn Ecâ, *age.*, v. 1b. Ayrıca İbn İyâs "Emîr Yeşbek'in seferde olduğu sırada Zilkade ayında zevcesi ve aynı zamanda el-Melik el-Müeyyed Ahmed b. el-Melik el-Eşref Aynal'ın kızı olan Hünd'dan bir erkek çocuğunun dünyaya geldiğini ve çocuğun adının da Mansûr olarak isimlendirildiğini belirtmektedir. Bkz. İbn İyâs, *age.*, s. 428.

⁴⁰ İbn Ecâ, *age.*, v. 12b; Yinanç, *age.*, s. 70.

⁴¹ Türkçe bir isim olan "Sakal Tutan" tabiri Türklerin nezdinde dar, ıssız ve tehlikeli yer için kullanılır. Anadolu'da bu adla anılan bazı mevkiiler bulunmaktadır. Bkz. Muhammed Ahmed Dehmân, *el-İrak beyne el-Memâlik ve el-Osmâniyyîn el-Etrâk ma'a Rihle Emîr Yeşbek min Mehdi ed-Devâdâr İbn Ecâ*, 1986, Dımaşk, s. 87.

⁴² İbn Ecâ, *age.*, v. 13b. Ayrıca konuyla ilgili olarak İbn İyâs, Şehsuvar'ın Korkmaz'ı bir eve hapsedip ardından evin kapılarını duvarla ördürerek onu ölüme terk ettiğinin zikredildiğini söylemektedir. Yine İbn İyâs, Şehsuvar'ın Korkmaz'ı bir ağaca bağladığını ve ölünceye kadar ona ok atmak suretiyle Korkmaz'ı çok feci bir şekilde öldürdüğünün de zikredildiğini belirtmektedir. Ayrıca konu hakkında İbn Ecâ ve İbn İyâs'dan istifade ettiği görülen Refet Yinanç ise çarpışmada Korkmaz'ın atına ok isabet edip Korkmaz esir edildiğini belirtmekte ve ardından Korkmaz'ın Serim İbrahim tarafından Şehsuvar'ın yanına götürüldüğünü ifade etmektedir. Ayrıca Şehsuvar'ın öldürülen Türkmenlerinin intikamını almak için Korkmaz'ı bir eve hapsedip evin kapılarını duvarla ördürerek onu ölüme terk ettiğini belirtmektedir. Bkz. İbn İyâs, *age.*, s. 429; Yinanç, *age.*, s. 70.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

Emîr Yeşbek 11 Zilhicce 875 (31 Mayıs 1471) tarihinde Cumartesi günü Halep'e varmıştı.⁴³ Daha sonra Emîr Yeşbek 876 (1472) senesinin başlarında Pazar günü ordusuyla Halep'ten hareket edip el-Müslimiyye⁴⁴ köyüne varıp orada askerlerini dinlendirdi. Ardından ordusuyla bu köyden hareket edip Merc-i Dâbık⁴⁵'a varan Emîr Yeşbek, burada perşembe gününe kadar konakladı. Daha sonra yolculuğa devam eden Emîr Yeşbek, Telefar⁴⁶ köyü önünde konakladı. Telefar köyünden sonra da Zağrağın adında büyük bir köye gitti.⁴⁷

Bu sırada sayıları yirmi beş kişi olan Dulkadirli Türkmenlerinden bir gruptan Emîr Yeşbek'e bir mektup ulaştı. Mektupta, kaleyi teslim etme imkânı kendilerine verildiği takdirde, kendilerinin de kaleyi Emîr Yeşbek'e teslim edecekleri yazmaktaydı. Bunun üzerine Emîr Yeşbek, o şahıslara aman verdi ve her konuda onlara iyi davranılacağını vaat etti. Bu sebeple Emîr Yeşbek ve ordusunun yolculuğu cumartesi günü öğlene kadar gecikmiş oldu. Sonra oradan hareket eden Emîr Yeşbek, o şahısların isteklerini karşılayacağı sözünü verip Antep şehrine girdi.⁴⁸

İkinci vaktinden önce Antep'e giren Emîr Yeşbek meydana yakın bir yerde konakladı. Antep kalesinin halkına üç gün süreyle aman verdiğini duyurdu. Ayrıca askerlerine kale halkıyla savaşmamaları ve onlara ok atmamaları hususunda da emir verdi. Böylece kale halkı yerlerinde kaldı. Ne zaman ki kale halkına yayalardan ve

⁴³ İbn Ecâ, *age.*, v. 11b.

⁴⁴ el-Müslimiyye, Halep'in kuzeyinde bir köy olup Halep'e uzaklığı 25 km'dir. Bkz. Dehmân, *age.*, s. 88.

⁴⁵ Merc; Halep'in kuzeyinde Dâbık köyü civarında ferah ve geniş bir yerdir. Bu mekân Osmanlı hükümdarı Yavuz Sultan Selim ile Memlûk sultanı Kansuh el-Gûri arasında meydana gelen Merc-i Dâbık savaşıyla şöhret bulmuştur. Bu savaş H. 922 (M. 1516) senesinde Kansuh el-Gûri'nin yenilmesi ve ölmesiyle neticelenmiştir. Bu savaş neticesinde Osmanlılar; Suriye, Lübnan ve Filistin'e sahip olmuşlardır. Bunun neticesinde de Mısır'a giden yol Osmanlılara açılmıştır. Bkz. Feridun Emecen, "Mercidâbık Muharebesi" *İ.A (TDV)*, 2004, Ankara, C. XXIX, s. 174-176; Dehmân, *age.*, s. 88.

⁴⁶ "Telle el-Fâr" şeklinde geçmekte olan ismin doğru yazılışı "Telefar" şeklinde olmalıdır. Arapça bir kelime olan "Telle" Türkçede "tepe" anlamına, "el-Fâr" kelimesi de firar eden ve kaçan anlamlarına gelmektedir. Dolayısıyla Telle el-Fâr yani Telefar; kaçan tepe, firar eden tepe anlamına gelmektedir. Bunun yanı sıra Telefar köyünün Halep'in kuzeyinde bir mevkide olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. İbn Ecâ, *İbn Ecâ Seyahatnâmesi-Bir Türk Seyyahın Kaleminden*, Trc. Mehmet Şeker, 2018, İstanbul, s. 49.

⁴⁷ İbn Ecâ, *age.*, v. 14a.

⁴⁸ İbn Ecâ, *age.*, v. 16b.

Mehmet Şeker

çocuklardan biri uğradı, işte o zaman onlarda kale burçlarından ok attılar. Bu durum neticesinde bazı kimseler yaralandı ve üç kişi de öldürüldü.⁴⁹

İlk vermiş olduğu amanın ardından Emîr Yeşbek; canları, namusları ve mallarının güvende olduğuna dair kale halkına ikinci kez aman verdiğini duyurdu. Ayrıca Emîr Yeşbek, kaleyi teslim etmeleri şartıyla kale halkının ister Memlûk Devleti'nin sınırları içinde yaşayabileceklerini isterse de diledikleri bir yere gidebilecekleri hususunda teminat verdi. Buna karşın kale halkının cevabı ise, “aman istemedikleri, savaşıma hususunda ısrarcı oldukları ve hatta son fertlerine kadar da mücadele etme yönünde kararlı oldukları” yönündeydi. Bu durum karşısında Emîr Yeşbek “şu anda kale halkıyla savaşıma ve silahlarını kullanabilme durumu kesinleşmiş oldu” dedi. Sonra Emîr Yeşbek, toparın (mukhuleler) yerleştirilmesini emretti ve ardından bu emir üzerine iki top yerleştirildi. Bu iki top Antep kalesindeki İbn el-Beyâcî diye meşhur olan burc ile Burcu'l-Mâ (Su Burcu) karşısına yerleştirildi. Bu iki topun yerleştirilmesinden sonra bunlara ilaveten Şam kâfiline ait bir top ile Emîr Yeşbek'e ait bir topu da kalede bulunan ed-Dibâğa kapısının karşısına doğru yerleştirildi.⁵⁰ Böylece Antep kalesinin ele geçirilmesi için Memlûk ordusunun dört top kullandığı görülmektedir.

Memlûklerin dört top ile surları dövmelerinin ardından yenileceğini anlayan Dulkadiroğullarının Antep kalesi komutanı Kanıbay⁵¹ beraberindeki askerlerle birlikte kaleden aşağıya indi ve kalenin anahtarlarını Memlûk kumandanı Emîr Yeşbek'e teslim etti (Haziran 1471). Bunun üzerine Emîr Yeşbek, Kanıbay'a hil'at (onur elbisesi) giydirip onu iyice işlenmiş eğeri olan bir ata bindirdi.⁵²

Ardından Emîr Yeşbek ve Memlûk ileri gelenleri kaleye yöneldiler. Sonra Emîr Yeşbek kaleye çıktı ve müjdelerin verildiği bir ortamda Memlûk bayrağını kale kapısının üzerine astı. Kale halkından geride kalanların çocuklarını, aile fertlerini ve alacakları eşyalarını alıp ininceye kadar onları bir müddet bekledi. Ne onlardan bir kimseye saldırılmasına ne de mallarından kıymeti en küçük olan bir şeye bile dokunulmasına fırsat vermedi. Onları korudu ve onların gelmelerini tercih ettikleri kimselerle birlikte önceden

⁴⁹ İbn Ecâ, *age.*, v. 17a.

⁵⁰ İbn Ecâ, *age.*, v. 17a. v. 17b.

⁵¹ Dulkadirli garnizon kumandanı olan Kanıbay, Antep kalesinin komutanıydı. Şehsuvar Bey'den yardım geleceğini umarak kaleyi Emîr Yeşbek'e teslim etmemişti. Bu maksatla Kanıbay, dokuz gün dayanabilmiş ancak mancınıklar vasıtasıyla kale burçlarında açılmış olan gediklerin akabinde şahsı ve maiyetinin öldürülmemesi karşılığında kaleyi Haziran 1471 tarihinde Memlûk komutanı Emîr Yeşbek'e teslim etmişti. Bu arada Şehsuvar Bey, Kanıbay için yardıma gitmiş ancak beş gün geç kalmıştı. Bkz. Yinanç, *age.*, s. 70-71.

⁵² İbn Ecâ, *age.*, v. 20a.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

belirlenen çadırlara sağ salim ulaşmalarını temin etti. Sonra kalenin en yüksek burcuna çıktı ve Memlûk bayrağını oraya astı.⁵³

Netice itibarıyla Emîr Yeşbek kumandasındaki Memlûk ordusu, Dulkadiroğullarını Antep'de yendi.⁵⁴ Böylece Antep, Dulkadirlielerin elinden alınmış oldu. Bu mağlubiyetin ardından Şehsuvar, ailesini ve mallarını Zamantı kalesine gönderdi.⁵⁵

7. Emîr Yeşbek ve Şehsuvar Arasında Gerçekleştirilen Barış Görüşmeleri

Çok büyük zararlara sebebiyet veren ve Antep'in Dulkadirlielerin elinden çıkmasıyla neticelenen mağlubiyetin ardından diplomatik temaslara yönelen Şehsuvar, Sultan Kayıtbay'a itaat edeceğini ifade ederek Muhammed b. Anhakrak adındaki elçisini değerli hediyeler ve bir mektup eşliğinde Antep'de bulunan Memlûk kumandanı Emîr Yeşbek'e göndererek barış teklifinde bulundu (9 Ağustos 1471).⁵⁶

Memlûk kumandanına mektup ve hediyeler getiren Şehsuvar'ın elçisi aynı zamanda Halep nâibine bir mektup ve hediye, Şam memleketi kâfilî ile Emîr Aynal el-Aşkar'a da bir mektup getirmişti. Bu mektupların hepsinin içeriğinde Şehsuvar'ın sultanın itaatine girmeyi arzu ettiği yazılıydı. Ayrıca Şehsuvar'ın elçisi, Şehsuvar'ın sözlerine itibar eden kimselere maksadını açıklamak için bütün bu mektupları bizzat Şehsuvar'ın yazdığını söylemekteydi.⁵⁷

Sunulan barış teklifi Emîr Yeşbek tarafından kabul edilmiş ve Kazasker İbn Ecâ armağanlarla birlikte Memlûk elçisi olarak Şehsuvar'a gönderilmiştir. İbn Ecâ yanında Şehsuvar'ın elçisi olduğu halde yola çıkmış ve Sof dağında Şehsuvar'ın huzuruna varmıştır.⁵⁸

Memlûk elçisi İbn Ecâ, Şehsuvar ile olan ilk görüşmelerini şu şekilde anlatmaktadır: “Bir kum saati müddeti geçmemişti ki Şehsuvar beni çağırdı. Huzuruna

⁵³ İbn Ecâ, *age.*, v. 20a.

⁵⁴ İsmail Yiğit, “Kayıtbay” *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 2002, Ankara, C. XXV, s. 80; Hüseyin Özdeğer, “Gaziantep” *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 1996, İstanbul, C. XIII, s. 467.

⁵⁵ İbn İyâs, *age.*, s. 429.

⁵⁶ İbn Ecâ, *age.*, v. 23a; Yinanç, *age.*, s. 71.

⁵⁷ İbn Ecâ, *age.*, v. 23a.

⁵⁸ İbn Ecâ, *age.*, v. 23a.

Mehmet Şeker

varıp kendisine yaklaştığımda Şehsuvar ayağa kalktı ve bana doğru birkaç adım gelerek beni karşıladı. Beni rahatlatıp, gelmemden dolayı memnuniyetini ifade edip beni yanına oturttu. Bana nezaket gösterip saygı duyarak hitap etti. Hâlbuki durumun aslını elçisi ona haber vermişti. Çünkü Emîr Yeşbek, huzuruna gelen Şehsuvar'ın elçisine 'Ben Kazasker İbn Ecâ'yı size göndermek üzere hazırlamıştım. Kazasker hepimizin atası yerindedir. Onun sözüne hepimizin itimadı vardır. Onun kabulü hepimizin kabulüdür. O sizinle beraber neye ittifak ederse ittifak odur. Artık bundan sonra onun ittifak ettiğinden ihtilaf olmaz.' demişti.⁵⁹

İlk görüşmenin ardından İbn Eca meseleyi şu şekilde anlatmaya devam eder: "Bunun üzerine Şehsuvar'ın devâdârı mektubu eline aldı ve Memlûk ordu komutanı Emîr Yeşbek'e cevap yazdı. Bütün meselede bana da itimat ederek gördüğü yarar üzerine cevabını yazdı. Ben de Allah'a hamt ve senadan sonra şu âyeti okudum: 'Müminlerden iki grup savaşırsa aralarını düzeltiniz...' ⁶⁰ Sonra Hz. Ali'nin oğlu Hz. Hasan hakkındaki Hz. Peygamber'in meşhur hadisini⁶¹ zikrettim. Ardından 'Bu mesele haddini aştı ve elde edilen bir kazanç olmaksızın pek çok insan öldü. Evla olan ise hakka boyun eğmektir, eziyet etmekten vazgeçmektir ve nefsanî arzuları terk etmektir. Bunlar hem dünyanın hem de ahretin kaybına sebep olan şeylerdir.' dedim.⁶²

İbn Ecâ'nın bu söylediklerine cevap olarak Şehsuvar ise "Sen bize bu konuşmanla nasihat ettin. Sen bu nasihatini, isabetli ve güzel de yaptın. Ancak sana gerekli olan, bu nasihatı kendi toplumuna yapmandır. Çünkü toplumun üç defadır askerleriyle bana geldiler ve Allah da onları kaybetmiş ve hüsrana uğramış olarak geri çevirdi. Onların haksız saldırılarından dolayı, onlara karşı Allah da bana yardım etti." dedi.⁶³

Bu sözler üzerine İbn Ecâ "Subhanallah, ilk defa zulmü siz yaptınız. Siz, bu sizden sadır olan haksızlıkla karşılaşsanız siz bize zulmettiniz mi dersiniz. Herhangi bir şüphe ve saklı kalan bir şey yok ki. Sultan efendimiz Kayıtbay, Haremeyn-i Şerifeyn'in hâdimidir. Liderlik, Müslümanların emîrine mahsustur. Yönetim işleri ona bırakılmıştır. Sen, baban ve senden önce dedelerin çok eski zamandan şu ana kadar saltanatın naipliğini

⁵⁹ İbn Ecâ, *age.*, v. 23b.

⁶⁰ Kur'an, Hucurât/9.

⁶¹ "Muhakkak benim şu (Hz. Hasan) oğlum var ya o hiç şüphesiz bir efendidir. Muhakkak ki Allah, onun vesilesiyle Müslümanlardan iki grup arasını ıslah edecektir." İbn Ecâ bu hadisi zikrettikten sonra şunları söylemektedir: "Bu da Hz. Peygamber'in böyle buyurmasından otuz küsur sene sonra aynen tahakkuk etti. Bilindiği üzere Hz. Ali'nin şehit edilmesinden sonra Hz. Hasan, hilafeti Muaviye'ye teslim ettiğinde bu olay tahakkuk etti. Gelecekle ilgili bu gaybi haberde Hz. Peygamber'in mucizelerinden bir mucize olarak kabul edildi. Bkz. İbn Ecâ, *age.*, v. 24a.

⁶² İbn Ecâ, *age.*, v. 23b-24a.

⁶³ İbn Ecâ, *age.*, v. 24a.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey’i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar’ın İdamı

yaptınız. Siz itaat etmediğiniz için sizinle savaşmak vacip oldu. Sizinle bu durumda savaşmak zulüm sayılmaz. Zulüm, farz olan itaatten ayrılanlardan başkası için kullanılmaz. Onların zulümlerinden dolayı Allah size yardım etti sözüne gelince, bu birçok sebepten delilsiz bir şeydir: Birincisi, Allah bazen müminlere kat kat mükâfat vermek için imtihan eder. İkincisi, bu imtihan müminlerin tedbirsizliklerinden ve görüş sahiplerinin görüşlerini dikkate almamalarından dolayıdır. Buna delil ise Uhut şehitleridir.” ifadeleriyle Şehsuvar’a cevap vermiştir.⁶⁴

Ardından Şehsuvar, İbn Ecâ’nın söylediği sözlere karşılık “Bırak bunların hepsini. Allah’a, dedemin ve babamın türbesine yemin olsun ki eğer kaleyi almak beş gün gecikirse çadırımı sizin çadırınızın karşısına kurarım. O zaman siz de, sizinle olan savaşımı görürsünüz.” diye karşılık vermiştir.⁶⁵

Bunun üzerine İbn Ecâ, Şehsuvar’a “Ey emîr efendimiz, emîrlerin düşüncelerini kendilerinden öğreneceğin ve onların da senin düşünceni o şahıstan öğreneceğin bir şahıs istedin. Emîrlerin düşüncesine gelince, eğer sen saltanatımıza boyun eğmeği arzu edersen senin için mal ve ıktâ olarak arzu ettiğin her şey gerçekleşir. Ancak bu ise Darende ve Kozan kalelerini teslim etmenle tamamlanır.” demiştir.⁶⁶

İbn Ecâ’nın bu sözleri üzerine Şehsuvar “Darende ve Kozan kalelerine sultanın mutlaka iki şahsı nâib olarak tayin etmesi gerekir. Malumdur ki mühimme-i şerife’de yüzden fazla şahıs olmaz. Ben ise o kalelerin her birinde beş bin nefer bulunduruyorum. Sultan hangi düşmanla bana karşı çıkacak da isteyecek.” diye karşılık vererek Darende ve Kozan şehirlerini terk etmeyi reddetmiştir.⁶⁷

Bunun üzerine İbn Ecâ ise Şehsuvar’a “Bu minval üzere mümkün değildir. Sultanlığa komşu olan melikler söz konusu olduğunda acziyetlerini düşünürler. Sultan efendimizin kastıysa bu değildir. Aksi takdirde devlet hazinesi için her iki taraftan bir kazanç elde edilmez. Bu husustaki gerekçe açıktır. Efendimize gelince bu iki cihetten de o, bir kazanç elde edemez.” diye karşılık vermiştir. Buna karşın Şehsuvar ise “Allah’a

⁶⁴ İbn Ecâ, *age.*, v. 24b.

⁶⁵ İbn Ecâ, *age.*, v. 25a.

⁶⁶ İbn Ecâ, *age.*, v. 25a-25b.

⁶⁷ İbn Ecâ, *age.*, v. 25b.

Mehmet Şeker

yemin olsun ki benim için yorgunluktan başka bir şey gerçekleşmez.” diyerek barış yolunu kapamış ve mücadele etmeye devam edeceğini belirtmiştir.⁶⁸

Daha sonra İbn Ecâ “Emîr Yeşbek’den her türlü beklentisinin karşılanacağı hususunda Şehsuvar’ı ümitlendirdim ve ona her türlü iyiliğin yapılacağını vaat ettim. Şehsuvar, el-Makâm eş-Şerîf’ten her ne umduysa onun ve fazlasının garanti altına alınmasını talep etti. Benimle Şehsuvar arasında uzunca diyaloglar yaşandı. Tâ ki o da şunu ifade edince durum net olarak ortaya çıktı. ‘Şehsuvar, şayet kalelerin mutlaka saltanatın nâiblerine teslim edilmesi gerekiyorsa o zaman her bir kale için bir nâib gelsin ve kaleyi teslim alsın. Ancak bir şartla ki o da adamlarım sultandan haberin dönüp gelmesine kadar kalelerini muhafaza edeceklerdir. O emîrlere benim kardeşlerimdir. Benim sultan efendimizin kalelerine nâib olarak kalmamı isterler ve benim için de bu konuda sultandan şefaât talep ederler.’ dedi.” diye konuyu anlatmaktadır.⁶⁹

Netice olarak İbn Ecâ “Ben demek istedim ki bu iki kaleyi teslim etmemekle bu durum arasında fark nedir? Şehsuvar’ın yanılgısından dönmeyeceğini kesin olarak anladığım anda daha başka bir şey demedim.” demekte ve ardından Şehsuvar’a “Ben sana emîrlerin maksadını tebliğ etmiş oldum. Şu anda senin maksadını emîrlere ulaştırmaktan başka geriye bir şey kalmadı. Yardım istenecek yalnızca Allah’tır.” diyerek iki taraf arasındaki görüşmelerin bittiğini ifade etmektedir.⁷⁰

Daha sonra İbn Ecâ “Şehsuvar, bana ‘Yanına techizatlı bir kimse de vereyim mi yoksa senin yeterince techizatın var mıdır?’ diye sordu. Ben de ona ‘Bilakis gereken şey emîrlere cevabını bizzat sizin tarafınızdan duyması için birini hazırlayıp göndermenizdir ve başka da bir şeye gerek yok.’ dedim. Ben bu sözü söyledim ve Şehsuvar’ın benim bu son söylediklerimden memnun kalmadığını sezdim ve ondan dolayı ben de bu cevabı verdim. Ben onun yanından çıkıp kurtulmak istedim ve bu söylediklerimden sonra da başka bir şey söyleyemeyerek onun huzurundan ayrıldım.” demektedir.⁷¹

Bundan sonra İbn Ecâ daha önce Şehsuvar tarafından gönderilmiş olan elçi ile beraber Emîr Yeşbek’in yanına gitmek için yola çıkmıştır. Emîr Yeşbek’in huzuruna vardığında yapmış olduğu görüşmeleri detaylarıyla ona anlatmıştır. İbn Ecâ, Şehsuvar’da Emîr Yeşbek’e itaat edip boyun eğmesi hususunda bir ümit ışığı görmediğini haber

⁶⁸ İbn Ecâ, *age.*, v. 25b.

⁶⁹ İbn Ecâ, *age.*, v. 26a-26b.

⁷⁰ İbn Ecâ, *age.*, v. 26b.

⁷¹ İbn Ecâ, *age.*, v. 26b.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

vermiştir. Ardından Emîr Yeşbek de Şehsuvar'ın elçisini çağırması ve cevabını içeren mektubu yazıp elçiye vermiştir.⁷²

Bu mektupta Emîr Yeşbek, Şehsuvar'a hitaben “Sen dedin ki sözüne güvенеceğim bir kimseyi hazırla ve bana gönder. Sultan Kayıtbay'ın itaatine girmeyi bizzat sen istedin. Bunun üzerine biz de elçimizi sana gönderdik. Senin, sultanın emrine boyun eğip itaati altına girebilmen için kaleleri teslim edip onları sultanın emri altına vermek gerekir ve bu başka türlü de olmaz. Eğer itaatimiz altına girme hususunda kesin bir karar içerisindeysen o takdirde kaleleri saltanat-ı şerîfe'nin nâiblerine teslim et. Şayet kesin bir karar içerisinde değilsen ve böyle düşünmüyorsan elçileri göndermeye de karşılıklı yazışmalara da gerek yok. Bundan sonra ne yazışma yap ne de elçi gönder. Sen sadedinde olduğun hususta bütün çabanı harca ve biz de sadedimiz olduğun hususta sizin gibi kararımız istikametinde elimizden geleni esirgemeyeceğiz inşallah. Bu son sözümüzdür vesselam.” ifadelerini söylemiştir.⁷³

Daha sonra Şehsuvar'ın elçisi bu mektupla geri döndü. Elçinin dönüp gitmesinden sonra Şehsuvar'ın yanından onun hizmetinden çekilme talebiyle iki kişi geldi. Gelen bu iki kişi Şehsuvar'ın perşembe sabahı olduğunda yerini terk edip ardından Nasârâ gölü⁷⁴ ve Femü'l-Esed⁷⁵ tarafına doğru gideceğini Emîr Yeşbek'e haber verdi. O iki kişiden sonra diğer bir şahıs daha gelerek Şehsuvar'ın askerlerini hazırladığını ve halktan bulduğu kimselerle yağma yapsınlar diye İ'zâz⁷⁶ ve Amik⁷⁷ beldelerine doğru yöneldiğini Emîr Yeşbek'e haber verdi.⁷⁸ Artık daha önce Şehsuvar'ın tarafında olan bazı şahısların, taraf değiştirerek Memlûklerin safına geçtikleri görülmektedir.

⁷² İbn Ecâ, *age.*, v. 27b.

⁷³ İbn Ecâ, *age.*, v. 27b-28a.

⁷⁴ Nasârâ gölü ile Femü'l-Esed, Gevur dağı üzerinde bulunur. Bkz. Dehmân, *age.*, s. 104. Ayrıca “en-Nasârâ” kelimesi Hristiyan demek olup Nasârâ gölü, “Hristiyan gölü” anlamındadır.

⁷⁵ “Femü'l-Esed” Türkçede “Aslan Ağzı” anlamına gelmektedir.

⁷⁶ İ'zâz, Suriye'de bulunan bir belde. İ'zâz, Halep'in kuzey batısına düşmekte olup Halep'e uzaklığı 56 km'dir. Burası eski bir belde olup burada bir kale bulunmaktaydı. Bu belde, Rumlar ile Halep hâkimleri olan Hamdan oğulları arasında ve Haçlılar ile Nureddin Mahmud Zengî arasında meydana gelen savaşın olduğu yerdir. Burada bulunan kaleyi Moğollar yıkmıştır. Günümüzdeyse burada bir kale bulunmamaktadır. Bkz. Dehmân, *age.*, s. 104.

⁷⁷ Amik, İskenderiye sancağında bulunan büyük ve verimli bir ovadır. Amik ovası, Kurt ve Amanos dağları arasında uzanmaktadır. Bkz. Dehmân, *age.*, s. 104.

⁷⁸ İbn Ecâ, *age.*, v. 28a.

Mehmet Şeker

Sonuç itibariyle bu barış görüşmelerinden herhangi bir sonuç alınamamıştır. Bunun üzerine iki taraf arasındaki mücadele tekrar başlamıştır. Bu durumun akabinde Şehsuvar, Sof⁷⁹ dağına geldi ve orada askerlerini konuşlandırdı. Topluluğundan iki birlik hazırladı. Hazırladığı birliklerden birisini Memlûklerin kalelerine doğru sevk etti. Diğer birliği ise Halep yolunu kesmeleri ve kabileler ile yolculardan gelip geçen her kimi bulurlarsa yakalasınlar diye el-Hamha⁸⁰’ya doğru hazırladı. Bununla Şehsuvar, Memlûk askerlerinin zahire yollarını kesmeyi amaçlamıştı.⁸¹

Şehsuvar ve askeri 27 Cemâziye’l-evvel 876 (11 Kasım 1471) tarihinde Savrun deresinin Ceyhan nehrine döküldüğü yere geldi. Bunun üzerine Emîr Yeşbek ve askerleri de onlara doğru hareket etti. Emîr Yeşbek ikinci vaktinden sonra askerlerine saldırı emri verdi. Burada yapılan şiddetli çarpışmanın sonunda Şehsuvar tarafı ağır bir yenilgiye uğradı. Memlûkler tarafından Şehsuvar’ın yüz iki askeri esir edildi ve üç yüz yirmi askeride öldürüldü. Gece olduğu için savaş bitirilmişti. Yoksa Şehsuvar tarafı daha da büyük bir yenilgiye maruz kalabilirdi. Bu yenilgi üzerine Şehsuvar kaçmak zorunda kaldı.⁸² Artık bu vakitten sonrası Şehsuvar adına çok zor bir dönem olacaktır.

Emîr Yeşbek, Şehsuvar’ın elinden Adana ve Tarsus’u aldı. Ardından mücadeleye devam eden Emîr Yeşbek, Çukurova’da Memlûk hâkimiyetini tesis edip Dulkadirîlileri bölgeden çıkarmıştır.⁸³ Sonuç itibariyle Memlûk ordusu Kozan gibi stratejik bir yeri alarak ilk hedefini gerçekleştirmiş oldu. Çünkü Dulkadirîliler artık Çukurova’dan çıkarılmış ve bölgede tekrar Memlûk otoritesi sağlanmış oldu. Daha sonra Emîr Yeşbek kış mevsimi iyice yaklaştığı için hem askerini daha iyi teçhiz etmek hem de kışı geçirmek için ordusuyla birlikte Halep’e gitti.⁸⁴

8. Şehsuvar’ın Esir Edilmesi

Memlûkler karşısında büyük bir mağlubiyet yaşayan Şehsuvar, kuzeye çekilmek zorunda kalmış ve kaçıp gizlenmeye başlamıştı. Çünkü Şehsuvar’ın o ihtişamlı günleri artık geride kalmıştı. Bu arada Memlûklerde her geçen gün ilerleyişlerine devam ederek Şehsuvar ve taraftarlarını oldukça zor durumda bırakmışlardır.

⁷⁹ Sof dağı, Antep’in kuzey batısında büyük bir dağ olarak bilinir. Bkz. Dehmân, *age.*, s. 95. Ayrıca Sof dağı, Güneydoğu Torosların bir uzantısıdır.

⁸⁰ “el-Hamha” ismiyle o havalide bir yerin bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bkz. Dehmân, *age.*, s. 95.

⁸¹ İbn Ecâ, *age.*, v. 21a.

⁸² İbn Ecâ, *age.*, v.49a-50a; Yinanç, *age.*, s. 73.

⁸³ İbn İyâs, *age.*, s. 429-430.

⁸⁴ Yinanç, *age.*, s. 73.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

İlkbahar gelince Emîr Yeşbek tekrar Şehsuvar üzerine harekete geçti. Memlûk kumandanının hareketini öğrenen Şehsuvar, barış teklifinde bulunmak üzere bir elçisini Emîr Yeşbek'e gönderdi. Bunun yanı sıra Şehsuvar, Memlûk ilerleyişini durdurmak için Darende'yi teslim edeceğini de beyan etmekteydi. Durum Emîr Yeşbek tarafından Sultan Kayıtbay'a haber verildi. Fakat Sultan Kayıtbay tarafından bu barış teklifi reddedildi. Bunun üzerine Emîr Yeşbek ve ordusu tekrar harekete geçip Dulkadirli topraklarına girdi.⁸⁵

Bu sırada Şehsuvar ise Zamantı kalesinde gizlenmekteydi. 13 Zilhicce'de Zamantı kalesine gelen Emîr Yeşbek geceyi burada geçirdi. Kalenin yakınında karargâhını kurmuş olan Emîr Yeşbek, Zamantı kalesini şiddetli bir şekilde kuşatmaya başladı.⁸⁶

Emîr Yeşbek, Sultan Kayıtbay'a bir haberci göndererek "Şehsuvar'ın kendisi için aman talebinde bulunduğunu ve şuan Şehsuvar'ın ailesi ile beraber Zamantı kalesinde olduğunu" haber verdi.⁸⁷

Teslim olmaktan başka çıkar yolun kalmadığını gören Şehsuvar, 23 Zilhicce Pazartesi gecesini aman diledi ve Sultan Kayıtbay'ın yakını olan Emîr Timraz el-Eşrefî'nin kaleye gönderilmesini talep etti.⁸⁸ Şehsuvar teslim şartlarını Memlûk kumandanı Emîr Yeşbek ile değil de Emîr Timraz ile görüşmek istemişti. Bunun yanı sıra Emîr Yeşbek'in ordusuyla 13 Zilhicce'de buraya geldiği düşünüldüğünde yaklaşık on günlük bir kuşatmanın ardından Şehsuvar'ın aman dilediği görülmektedir. On gün civarında kalenin Memlûkler tarafından çok sıkı bir şekilde kuşatıldığı anlaşılmaktadır.

Emîr Yeşbek'in niyeti; Zamantı kalesini savaş yoluyla almak ve Şehsuvar'ı ele geçirmektir. Böylece Emîr Yeşbek, Şehsuvar'ın hiç bir şekilde aman ve sulh talebine izin vermeden onu yakalayıp esir edecekti.⁸⁹

⁸⁵ Yinanç, *age.*, s. 73.

⁸⁶ İbn Ecâ, *age.*, v. 57b-58a; İbn İyâs, *age.*, s. 436.

⁸⁷ İbn İyâs, *age.*, s. 435. Ayrıca bu konuyla ilgili olarak İbn Ecâ "20 Zilhicce Perşembe günü ise Emîr Yeşbek bir haberciyi göndererek Şehsuvar'ın ve kalenin elde edildiği sultana haber verdi." demektedir. Bkz. İbn Ecâ, *age.*, v. 60b.

⁸⁸ İbn Ecâ, *age.*, v. 60b.

⁸⁹ İbn Ecâ, *age.*, v. 60b.

Mehmet Şeker

Çaresizlik içinde kalan Şehsuvar'ın bu durumunu olaya tanıklık eden İbn Ecâ şu şekilde tasvir etmektedir: “Şaşkın bir şekilde kaldı. Emîr Timraz'dan istediklerini ona yüksek dağlar gibi ağır geldiği halde kabul edecek sandılar. Vallahi ben bunu onun yüzünde tekrar tekrar gördüm. Bu ona çok ağır ve zor geliyordu. Lakin zaruretler mahzurlu şeyleri mubah kılar. İşte şimdi ondan istediklerine örfe uymak adına razı oldu, zira bugüne kadar bu iş böyle gelmişti.”⁹⁰

Sonunda 25 Zilhicce Çarşamba günü Şehsuvar, maiyetindeki otuz kişiyle beraber Memlûk kumandanına teslim oldu. Emîr Yeşbek'in emriyle Şam valisi Berkuk tarafından Şehsuvar'a hil'at giydirildi. Fakat Berkuk'un giydirdiği hil'atin altında tasma gibi boyna takılacak bir boyunduruk bulunmaktaydı. Artık Şehsuvar zincire vurulmuş bir esirdi.⁹¹ Barış görüşmelerinin başlamasından itibaren yaklaşık iki gün sonra Şehsuvar'ın esir edildiği görülmektedir.

9. Şahbudak'ın İkinci Kez Dulkadirli Tahtına Çıkması

Şahbudak ilk olarak, kardeşi Melik Arslan'ın öldürülmesinin akabinde Memlûk sultanının fermanıyla Dulkadiroğullarının tahtına çıkmıştı. Ancak Şahbudak gerek kardeşinin öldürülmesinden sorumlu tutulması gerekse Dulkadiroğullarının ileri gelen bazı beylerinin muhalefet etmesi ve bizzat Fatih Sultan Mehmet'in yanına giderek Şehsuvar'ı Elbistan'a göndermesini ve beyliğin başına geçirmesini talep etmeleri sebebiyle daha ilk günlerinde çok zor günler yaşamıştı. Daha sonra Şahbudak, Fatih tarafından desteklenen ve Dulkadiroğullarına bey olarak tayin edilen Şehsuvar'a beyliğin tahtını kaptırmak zorunda kalmıştı. Memlûklere tabi olan ve onlar tarafından desteklenen Şahbudak, Memlûklerden zamanında yardım alamaması sebebiyle Osmanlılar tarafından desteklenen kardeşi Şehsuvar'a yenilmişti.⁹²

Şimdiyse Şahbudak'ın en büyük rakibi olan kardeşi Şehsuvar, Memlûklere yenilerek onlara esir düşmüş ve siyaset sahnesinden çekilmişti. Artık Şahbudak'ın Dulkadirli tahtına çıkması için bir engel kalmamıştı.

Şehsuvar'ın teslim alınmasından sonra Memlûk bayrağı Zamantı kalesine dikildi. Bu durumu müjde vermek üzere Emîr Kanbay Solak, Sultan Kayıtbay'a gitti. Müjdeler verildi ve seleflerinden itibaren devam ederek gelen âdet üzerine Dulkadirli bir şahsa,

⁹⁰ İbn Ecâ, *age.*, v. 60b-61a.

⁹¹ İbn Ecâ, *age.*, v. 62a-62b; Yinanç, *age.*, s. 74.

⁹² Yinanç, *age.*, s. 62-63; Uzunçarşılı, *age.*, s. 172.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

Dulkadir oğlu Süleyman oğlu Emîr Şahbudak'a hil'at giydirildi.⁹³ Böylece Şahbudak, Memlûklerin desteğiyle Dulkadirli tahtına ikinci kez çıkmış oldu.

10. Şehsuvar'ın Kahire'ye Götürülmesi ve İdamı

Memlûk kumandanı Emîr Yeşbek ve beraberindekiler 18 Rebû'l-evvel 877 (23 Ağustos 1472) tarihinde Pazartesi günü Kahire'ye girdi.⁹⁴ Şehre Bâbü'n-Nasr'dan (Zafer Kapısı) giren Emîr Yeşbek ve maiyetindeki askerlerin, düşmana karşı kazandıkları zafer neticesiyle çok sevinçli oldukları görülmekteydi.⁹⁵

Başkent Kahire, Sultan Kayıtbay'ın emriyle tören yapılmış gibi çok güzel bir şekilde donatılmıştı. Kahire'de bir izdiham oluşmuştu. Çünkü herkes Şehsuvar'ın geçişini seyretmek istiyordu. Hatta bu maksatla geçit yolu üzerinde olan evler dört eşrefiye⁹⁶, dükkânlar ise bir eşrefiye kiralınmıştı. Bunun yanı sıra genç kızlarda Şehsuvar'ın geçişini görmek için haremlelerinden çıkmışlardı.⁹⁷ Bu arada Şehsuvar'ın kardeşleri ve akrabaları çıplak olarak develere bindirilmiş halde Bâbü'z-Züveyla'ya (Züveyle Kapısı) getirilmişti.⁹⁸

Sultan Kayıtbay, Kal'atü'l-Cebel'deki el-Kasrû'l-Eblak'da tören alayını güzel bir şekilde karşıladı. Alay iki saf halinde işaret taşlarından mezkûr sarayın altında yer alan eski el-Bîmârîstân kapısından devam etti. Memlûk kumandanı Emîr Yeşbek, hizmetindeki emîrlerle saraya girip Sultan Kayıtbay'ın huzurunda yeri öptüler. Sultan Kayıtbay onlara hoş geldin dedi ve kendilerine ikramda bulundu. Sultan Kayıtbay onlarla Şehsuvar hususunda görüş alış verişinde bulundu. O sırada hiç kimsenin meclise girişine izin verilmedi. Sonra Sultan Kayıtbay onlara saltanata ait hil'at giydirdi.⁹⁹

⁹³ İbn Ecâ, *age.*, v. 62b-63a.

⁹⁴ İbn Ecâ, *age.*, v. 68a; İbn İyâs, *age.*, s. 438; Yinanç, *age.*, s. 75.

⁹⁵ İbn Ecâ, *age.*, v. 68a.

⁹⁶ Memlûk parası.

⁹⁷ İbn İyâs, *age.*, s. 438; Yinanç, *age.*, s. 75.

⁹⁸ İbn İyâs, *age.*, s. 439; Yinanç, *age.*, s. 75.

⁹⁹ İbn Ecâ, *age.*, s. 68b.

Mehmet Şeker

Daha sonra Şehsuvar geldi. O yaklaşınca, sultanın çiftliğine yönlendirilmesi ferman edildi. Sultan Kayıtbay tahtının altında yer alan koltuğa oturdu. Emîrlar de mertebelerine göre sultanın huzurunda durdular. Şehsuvar, kardeşleri, Şehsuvar'ın grubu ve kalan diğer tutuklular sultanın huzuruna getirildi. Bunun yanı sıra burçta hapis olan Şehsuvar'ın iki erkek kardeşi de huzura getirildi.¹⁰⁰ Şehsuvar yeri öpünce Sultan Kayıtbay ona "Hoş geldin, merhaba" dedi ve onunla bazı şeyler konuştu. Sonra onu geriye bıraktılar.¹⁰¹

Sultan Kayıtbay, Mısır'ın dört mezhep başkadısından Şehsuvar ve kardeşlerinin idamı için fetva almıştı.¹⁰² Emîrlar kaleden inince Sultan Kayıtbay, Şehsuvar ile üç kardeşinin Bâbü'z-Züveyla'da, diğer üç kardeşinin de Zafer Kapısı'nda çengele asılarak idam edilmesini emretti. Buna ilaveten Şehsuvar'ın grubunun da o iki kapı arasında bulunmasını emretti. Onların hepsi deveye bindirildi ve Şehsuvar dışındakiler bağlandı. Zira Şehsuvar, boynunda uçlarında zil olan uzun bir zincirle ata bindirilmişti.¹⁰³ Hâlbuki daha önce Zamanı kalesinde kuşatılan Şehsuvar'a aman verilmişti. Ama şimdiyse aman verilmesine rağmen Şehsuvar idam edilecekti.¹⁰⁴

Züveyle Kapısı'na gelindiğinde ilk önce Şehsuvar yüz üstü yere atıldı ve ardından çengele asıldı. Daha sonra Şehsuvar'ı diğer kardeşleri Kâvur Yahya, Erdivâne ve Hüdâdâd aynı şekilde takip etti. Üç kardeşine ise şefaât edildi ve onlar kurtuldu. Şehsuvar'ın kurtulan bu kardeşleri İsa, Yunus ve Salim'di. Bunlar da Zafer Kapısı'nda idam edilmeleri için ferman çıkarılanlardı. Bu üçü deveden indirildiler. Diğer on iki asker ortada kaldı. Şehsuvar ve kardeşleri, halayıklar onları izlemek için izdihâm oluştururken asılı kalmaya devam ettiler. Onlar yardım isteseler de Şehsuvar dışında hiç kimse onlara yardım etmedi. O, suskun ve sessizdi. Şehsuvar ertesi gün öldü.¹⁰⁵

Emîr Yeşbek 19 Rebiü'l-evvel 877 (24 Ağustos 1472) tarihinde Salı günü kaleye sultanın huzuruna çıktı. Sultan Kayıtbay ile toplantı yaptı. Sonra Emîr Yeşbek kaleden indi ve el-Makar el-Eşref es-Seyfi'nin dönmesi için Züveyle Kapısı'ndan geçti. el-Muhammedî Emîr Hâcibü'l-Hüccâb ve Sultan Kayıtbay ile Şehsuvar'ın kardeşi kambur Erdivâne'nin serbest bırakılması için konuştu. Sonra Züveyle Kapısı'na gitti ve Şehsuvar'ı ölmüş halde buldu.¹⁰⁶ 18 Rebiü'l-evvel 877 (23 Ağustos 1472) tarihinde

¹⁰⁰ İbn Ecâ, *age.*, 69a-69b.

¹⁰¹ İbn Ecâ, *age.*, 69b.

¹⁰² Yinanç, *age.*, s. 75.

¹⁰³ İbn Ecâ, *age.*, 69b.

¹⁰⁴ İsmail Yiğit, "Kayıtbay" *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 2002, Ankara, C. XXV, s. 80.

¹⁰⁵ İbn Ecâ, *age.*, v. 69b-70a.

¹⁰⁶ İbn Ecâ, *age.*, v. 70a.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

çengele asılmış olduğu anlaşılan Şehsuvar'ın, bir gün sonra yani 19 Rebiü'l-evvel 877 (24 Ağustos 1472) tarihinde Salı günü ölmüş olduğu görülmektedir.

Erdivâne şikâyet etti ve yalvardı. Vali de Erdivâne'nin serbest kalması için emir verdi. Bunun üzerine Erdivâne hemen serbest bırakıldı. Daha sonra Erdivâne'yi Sâhib'ş-Şurta'nın evine götürüp kendisine su verdiler ve yemek yedirdiler. Durumunun düzelmesi için ona ilaç verdilerse de fayda etmedi ve aynı gece Erdivâne vefat etti.¹⁰⁷

Çarşamba günü Şehsuvar ve kardeşlerinin cenazeleri indirildi. Ardından cenazeler, yıkandı, kefenlendi ve namazları kılındıktan sonra Müslüman mezarlığına defnedildi.¹⁰⁸ Şehsuvar'ın ölümünün ardından cesedinin bir gün daha çengelde asılı kaldığı anlaşılmaktadır.

Bu arada Şehsuvar'ın idam edilmesinden sonra sultanın akrabası ve aynı zamanda Memlûklerin ileri gelen emîrlerden birisi olan Emîr Timraz, Şehsuvar'ın öldürülmesine çok üzölmüşü. Hatta Emîr Timraz, Şehsuvar'ın mezarının yakınından her geçtiğinde utanç duyduğunu söylemekteydi. Çünkü Emîr Timraz, Şehsuvar'ın teslimi için görüştüğünde ona hayatını garanti edeceğine dair ant içmiş ve böylece Şehsuvar'ın teslim olmasını temin etmişti.¹⁰⁹ Fakat durum Emîr Timraz'ın umduğu gibi gitmemiş ve Şehsuvar'ın idamına engel olamamıştı. Bu sebeple de Emîr Timraz vicdanen suçluluk hissetmekteydi.

Neticede Emîr Yeşbek ve ordusu, Dulkadir Bey'i Şehsuvar'ı bertaraf ederek Memlûk Devleti'ni büyük bir tehlikenin eşiğinden kurtarmıştır. Çünkü Şehsuvar, Çukurova'da hâkimiyetini tesis eserek Elbistan'da adına para bastırmış ve Halep'e yönelmişti. Bu sebeple bölgede hem Memlûk sultanının itibarı oldukça sarsılmış hem de devlet çok fazla can ve mal kaybına uğramıştır. Bu vaziyetten cesaret alan bazı gruplar ülkedeki Türklere saldırma teşebbüsünde bile bulunmuşlardı. Hatta Memlûk Devleti

¹⁰⁷ İbn Ecâ, *age.*, v. 70b.

¹⁰⁸ İbn Ecâ, *age.*, v. 70b. Ayrıca konuyla ilgili olarak İbn İyâs, Şehsuvar ve kardeşlerinin öldükten sonra yıkanıp kefenlendiklerini ve Kahire'de yüksek bir tepede bir zaviyenin yakınında defnedildiklerini belirtmektedir. Bkz. İbn İyâs, *age.*, s. 439.

¹⁰⁹ İbn İyâs, *age.*, s. 439; Yinanç, *age.*, s. 76.

neredeyse Çerkes Memlûklerin (Burcî Memlûklerin) idaresinden çıkacak derecede sarsılmıştı.¹¹⁰

Sonuç

Tarihin seyrine baktığımız zaman iki buçuk asır civarında Ortadoğu’da büyük bir güç tesis etmiş olan Memlûklerin, çok önemli bazı tarihi dönüm noktaları yaşadıkları görülmektedir. Örneğin Moğolların hızlı ilerleyişleri ve Timur’un zuhuru, Memlûkler adına çok büyük tehlikelere sebep olmuş tarihi dönüm noktalarındandır. Bu olaylar derecesinde olmasa da devlet kurmak gayesi ile Memlûklerin kuzey sınırında devlete karşı isyan hareketinde bulunan Şehsuvar ve beyliği ile olan çetin mücadelede, Memlûk Devleti adına çok önemli hadiselerden birisi olmuştur.

Bilindiği üzere Dulkadir Beyliği’nin toprakları Memlûkler ile Osman Devleti sınırları arasında jeopolitik açıdan önemli bir yerde bulunmaktaydı. Bu sebeple her iki ülkede bu stratejik yere sahip olmak istemişler ve neticede Dulkadiroğulları sebebiyle aralarında bir anlaşmazlık ortaya çıkmıştır.

Şehsuvar Bey’in isyanını bastırmada geçte olsa muvaffak olan Memlûkler, kısa bir süre daha Çukurova’da etkin olmayı ve bu sayede Kuzey Suriye’de hâkim tek güç olmayı başarmışlardır. Hiç kuşkusuz bu başarıda Memlûklerin meşhur kumandanı Emîr Yeşbek’in büyük rolü bulunmaktadır.

Bunun yanında Dulkadiroğullarını beylikten devlete çıkarma gayesi peşinde olan cesur ve bir o kadarda hırslı olan Şehsuvar’ın idamıyla, Dulkadir Beyliği yıkılışına kadar bir daha eski gücüne ve etkinliğine ulaşamayacaktır. Ayrıca Şehsuvar ile yakınlarının idamı ve Dulkadirli-Memlûk çatışmasında çok sayıda Dulkadirli Türkmeninin hayatını kaybetmesi hadiseleri, oldukça kalabalık Dulkadirli Türkmenleri arasında büyük bir yankı uyandıracak ve ilerleyen zaman içerisinde bu Türkmenlerin çoğunlukla Osmanlıların tarafına geçmesine sebep olacaktır. Dulkadirli Türkmenlerinin Osmanlı safında yer alması durumu, Yavuz Sultan Selim’in Mısır seferinde muvaffak olmasında etkili olan faktörlerden birisidir. Çünkü geçmişten beri Dulkadirli Türkmenleri, Memlûklerin ülkesini çok iyi bilmekte ve güçlü ve zayıf yönleri ile Memlûkleri çok iyi tanımaktaydılar.

¹¹⁰ İbn İyâs, *age.*, s. 439.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı

Netice itibariyle Osmanlılardan yardım almak suretiyle güçlü ve etkili bir konuma gelen Şehsuvar, Memlûklere karşı önemli başarılar elde etmiş olsa da nihayetinde yenilmiş ve en sonunda elim bir şekilde idam edilmiştir.

Kaynakça

Ayaz, Fatih Yahya, “Memlûk Tarihçilerine Göre Dulkadiroğlu Şahsuvar Bey İsyanı”, *Belleten*, C. LXXVII, S: 279, Ağustos 2013, s. 403-443.

Çubukçu, Asri (1994). “Devâtdâr”, *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, İstanbul, C. 9.

Dehmân, Muhammed Ahmed (1986). *el-Irak beyne el-Memâlik ve el-Osmâniyyîn el-Etrâk ma'a Rihle Emîr Yeşbek min Mehdî ed-Devâdâr İbn Ecâ*, Dimaşk.

İbn Ecâ, Muhammed b. Mahmud et-Türkî, *Kitâb Mecmû'a fî et-Tevârih, Kitâb fî Târih Yeşbek ez-Zâhirî*, Topkapı Sarayı Müzesi, III. Ahmed Kütüphanesi, nr. 3057.

....., *İbn Ecâ Seyahatnâmesi-Bir Türk Seyyahın Kaleminden*, Trc. Mehmet Şeker, 2018, İstanbul.

Emecen, Feridun M., “Fâtih Sultan Mehmet ve Etrafındaki Dünya: Osmanlı Devleti'nin Doğu Komşuları”, *Osmanlı Araştırmaları XXXIII, Prof. Dr. Muammer Kemal Özergin Hatıra Sayısı-I*, 2009, İstanbul.

Güler, Ayşe, *Memlûk-Dulkadiroğulları Münâsebetleri (1337-1517)*, 2014 (Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üni), Ankara.

Hatîb el-Cevherî, Nureddin Ali b. Davud b. İbrahim es-Sayrafî, *İnbâü'l-Hesr bi-Ebnâi'l-Asr* (nşr. Hasan Habeşî), 1970, Kahire.

Holt, P. M., “Memlûk Sultanlığında Devlet Yapısı” (Çev. Samira Kortantamer), *Belleten*, LII/202 (1988), s. 227-246.

Mehmet Şeker

Kanat, Cüneyt, “Memlûk Kaynaklarındaki Osmanlı İmajının Değişim Süreci”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXI, S. 1, Temmuz 2006, s. 123-134.

Kılıç, Remzi, “XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Dulkadiroğulları Devleti Üzerinde Osmanlı-Memluklu Rekabeti”, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu*, 2011, Kahramanmaraş, C. III, s. 229-242.

Koca, Salim, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, 2015, Ankara.

Mordtmann, J.H.- Yinanç, Mükrimin Halil, “Dulkadırlılar” *İslâm Ansiklopedisi (MEB)*, İstanbul, C. III, s. 654-662.

Özdeğer, Hüseyin, “Gaziantep” *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 1996, İstanbul, C. XIII, s. 466-469.

Solak, İbrahim, “XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri”, *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 12 (2002), s. 109-154.

Sümer, Faruk, *Oğuzlar (Türkmenler) Tarihleri-Boy Teşkilâtı-Destanları*, 1967, Ankara.

....., “Ramazanoğulları”, *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 2007, C. XXXIV, s. 442-445.

Tekindağ, M. C. Şehabeddin, *Anadolu’da Türk Tarihi ve Kültürü, Karadeniz Teknik Üniversitesinde 16.05.1966-31.05.1966 Arası Verilen Konferanslar*, 1967, Trabzon.

....., “II. Beyazid Devrinde Çukur-Ova’da Nüfuz Mücadelesi-İlk Osmanlı Memlûklu Savaşları (1485-1491)” *Belleten*, 1967, C. XXXI, S. 123, s. 345-373.

Yiğit, Fatma Akkuş, *Memlûkler Döneminde Çukurova*, 2011 (Basılmamış Doktora Tezi, Gazi Üni.), Ankara.

Yiğit, İsmail, “Memlûkler”, *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 2004, Ankara, C. 29, s. 90-97.

....., “Kayıtbay” *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 2002, Ankara, C. XXV, s. 80-81.

Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve
Şehsuvar'ın İdamı

Yinanç, Refet, *Dulkadir Beyliği*, 1989, Ankara.

....., “Dulkadiroğulları” *İslâm Ansiklopedisi (TDV)*, 1994, İstanbul, C. IX, s. 553-557.